

milieu
géologie-environnement

ondergrond *stablieiteit* *grondwater* *energie*
sous-sol *stabilité* *eau souterraine* *géothermie*

VERKENNEND BODEMONDERZOEK

Werf PPS Drogenbos Grote Baan -Drogenbos

VDC-Milieu bvba
Pannenhuisstraat 38
3650 Dilsen-Stokkem

INHOUDSOPGAVE

. Inleiding	pag. 3
. Projekt- en terreinomschrijving	pag. 3-9
. Grondonderzoek	pag. 10-16
. Besluit	pag. 17

1.0 Inleiding

In het kader van een archeologische studie ter hoogte van de werf PPS Drogenbos, Grote Baan te Drogenbos werd door Van Looy Bouwgroep NV, Rijmenamsestwg 83 te 2820 Bonheiden de opdracht gegeven aan VDC Milieu, Pannenhuisstraat 38 te Dilsen-Stokkem een verkennend bodemonderzoek uit te voeren. Doel van dit onderzoek is een nauwkeurig beeld te verkrijgen van de laagopbouw van de ondergrond

2.0 Projekt- en terreinomschrijving

Het projekt situeert zich in het centrum van Drogenbos ten O van de Grote Baan en ten W van de Driekoningenstraat tussen de huisnummers 245 en 291 op een topografische hoogte van +35m20 TAW à +33m25 TAW waarbij het terrein afhelt in O-richting.

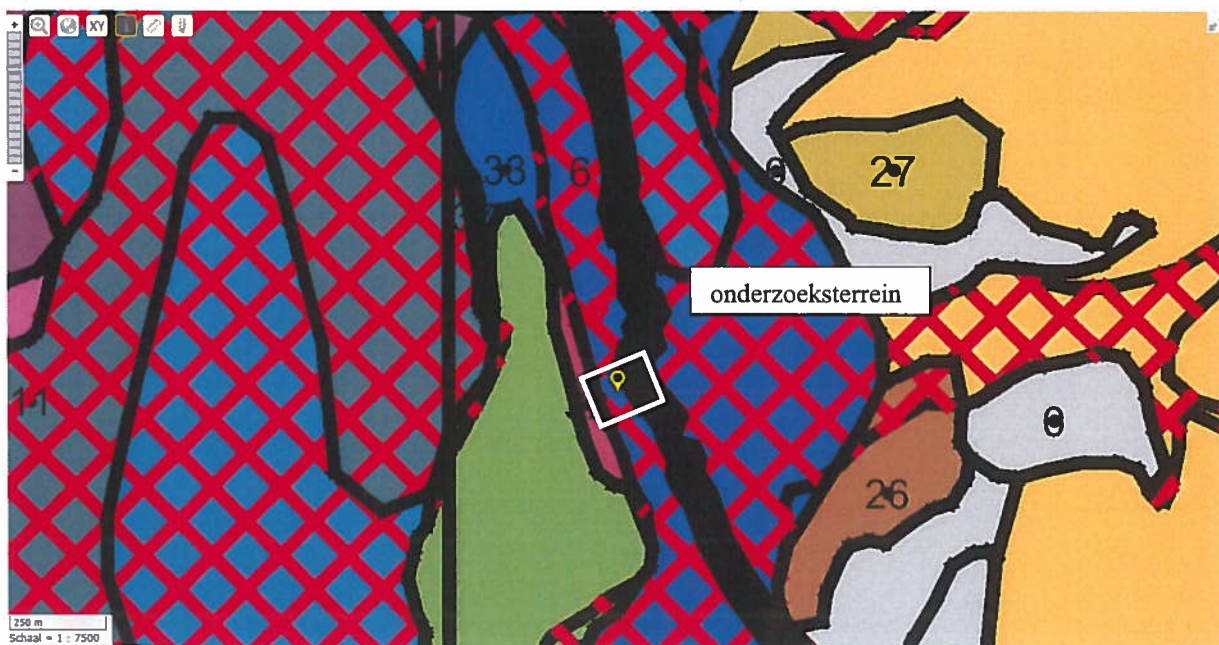
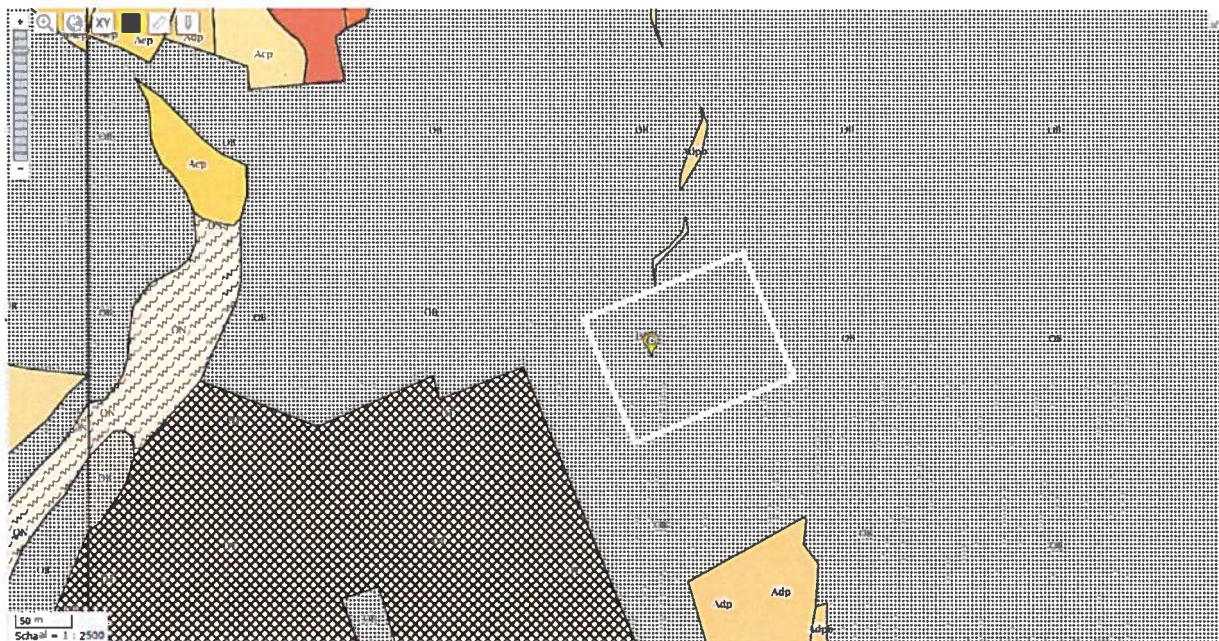
De bouwzone omhelst een 7-tal zones respectievelijk

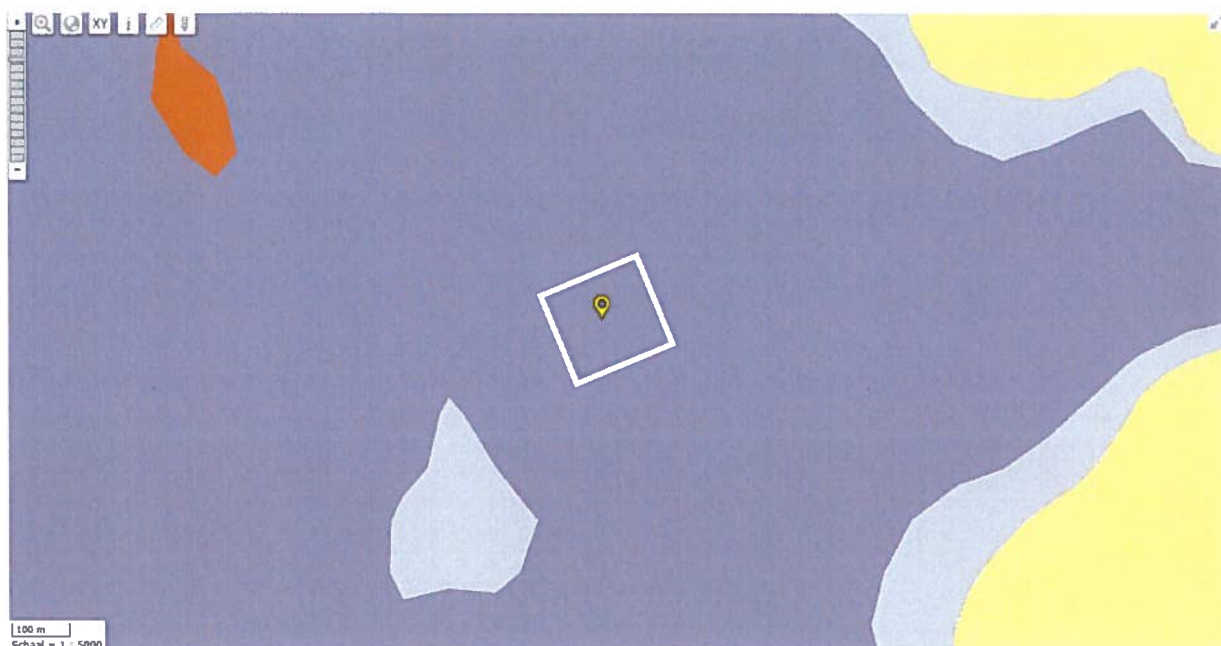
- ° een 2-tal zones langs de Grote Baan met Lambert-coördinaten
 - Zone C X : 146.435m Y: 164.050m
 - Zone DEF X : 146.455m Y : 163.970m
- ° een 2-tal zone in het N-deel van het terrein
 - Zone B X : 146.465m Y: 164.070m
 - Zone A X : 146.490m Y : 164.080m
- ° 1 zone langs de Driekoningenstraat
 - Zone H X : 164.540m Y : 164.030m
- ° zone ter hoogte van huidig plein
- ° zone ter hoogte van huidige weg

De bodemkaart geeft een bebouw terrein. De natuurlijke ondergrond is een matig natte leembodem zonder profiel (Adpb). We bevinden we ons in de vallei van de Geleitsbeek waarbij de ondergrond is opgebouwd uit colluviale en alluviale rivierafzettingen die tertiaire kleiafzettingen bedekken. Onder een 1 à 2 dik pakket lemige eolische zand vinden we tot een diepte van 10m00 kwartaire zandafzettingen afgezet door een vlechtende rivier die bestaan uit middelmatig grove zanden met tussenliggende kleilenzen. Vervolgens vinden we tot een diepte van 25m00 een grijze, siltige klei behorend tot de Formatie van Kortrijk, het Lid van St Maur.

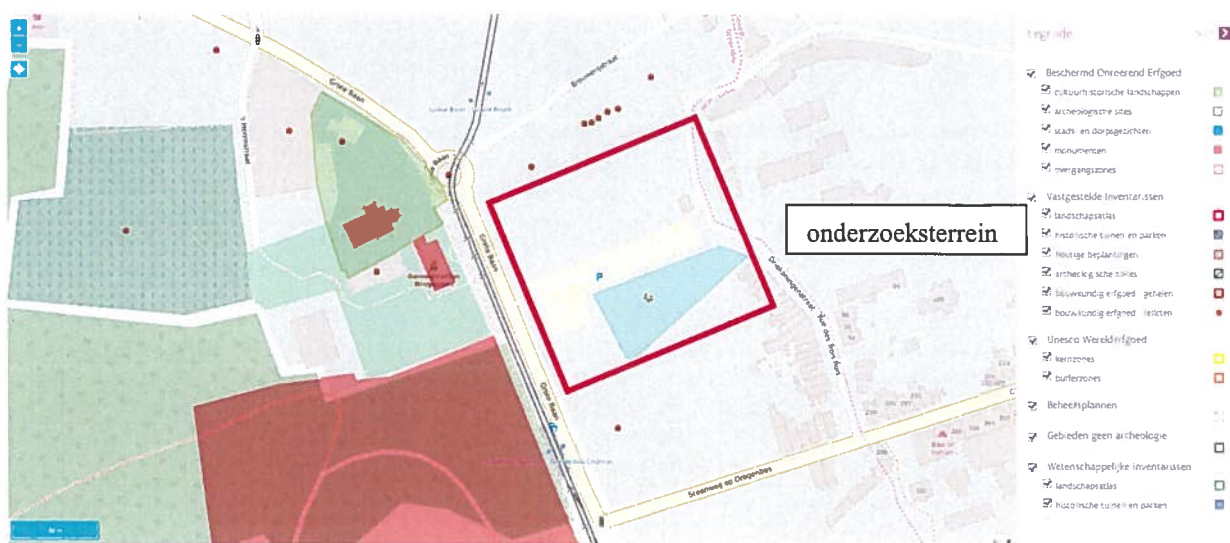

Inschatting waterdoorlatendheid

HCOV-data aangeleverd door VMM				Interpretatie WTCB				
Naam HCOV-eenheid	dikte (m)	diepte (m)	type	k_h (m/dag)			Opm.	Hydro-dyn.
				Min	Gem	Max		
Alluviale deklagen	6.4	6.4		0.10		0.30		F
Deklagen (leem)	3.7	10.2		0.10		10.00		F
Ieperiaan Aquitardsysteem	14.8	25.0					NW	-
Landeniaan en Heersiaan Aquitard	12.7	37.7					NW	G
Sokkel	262.3	300.0		0.02		6.97		G

De geologische opbouw wordt weergegeven tot een maximale diepte van 300m. Deze opbouw is een interpretatie van onvolledige data. Alle gegevens dienen steeds te worden bevestigd door verder onderzoek.

Op het Geoportaal Onroerend erfgoed wordt het terrein aangegeven als weinig waardevol.

Verder vinden we voor Drogenbos volgende informatie :

Drogenbos is ontstaan als een feodale nederzetting nabij de Zenne die mogelijk opklimt tot de elfde eeuw en vermoedelijk bestond in het beheersen van een deel van de Zenne. Waarschijnlijk was er voorheen al wel bewoning; dit wordt aangetoond door enkele vondsten uit de Romeinse periode die aan het licht kwamen bij de aanleg van de autosnelweg in 1968-1975. De benaming "Sicca Silva" klimt op tot 1295 en zou volgens J. Verbesselt verwijzen naar de verhevenheid waarop het "droge bos" zich bevond in tegenstelling tot het uitgestrekte natte beemdengebied errond. Het is op deze plaats dat het latere dorp zich zal ontwikkelen, bijkomend bepaald door de aanwezigheid van natuurlijke grenzen, de Zenne in het oosten en de Zandbeek in het westen. Bovendien liepen op deze plaats, eveneens volgens J. Verbesselt, twee oude wegen samen, namelijk de Dieweg en de Alsebergse Steenweg en waren er twee belangrijke Zenne-overgangen: de thans verdwenen Mastellebrug en het Toreken. Laatstgenoemde, gelegen ter plaatse van de huidige papierfabriek, Grote Baan nummer 302, zou volgens Verbesselt verwijzen naar een oude motte, een toren als versterking op de overgang van de Zenne. Noch materiële resten, noch archiefgegevens bevestigen tot op heden het bestaan van deze versterking; enkel het toponiem geeft een aanwijzing. Circa 1100 zou er ter plaatse van de huidige kerk een kapel zijn gesticht door kluizenaar Herman, waarrond geleidelijk een dorp ontstond.

Sinds de dertiende eeuw was Drogenbos een heerlijkheid in handen van de familie Berthout, heren van Grimbergen. Naderhand werd het een heerlijkheid in leen gehouden van het land van Mechelen. Van de veertiende tot de zestiende eeuw was de heerlijkheid in handen van het oude Brusselse geslacht Hertewijck, gevolgd door de familie Doverijn. In 1548 werd de heerlijkheid afgestaan aan Adriaan du Bois (Dubois), vleugeladjudant van Keizer Karel, en in 1717 werd ze eigendom van de familie van Arenberg. De Soevereine Raad van Brabant besliste immers op 27/10/1717 dat Drogenbos werd toegewezen aan Marie-Henriette del Caretto y Grana, hertogin douairière van Arenberg, weduwe van hertog Filip Karel Frans van Arenberg. Zij liet een prachtig buitenverblijf of "speelhuys" bouwen vooraan in het park van het huidige domein Calmeyn, zie Grote Baan nummer 202. Dit kasteel diende ter vervanging van het "oude kasteel", thans ingericht als gemeentehuis, Grote Baan nummer 222. Hiervoor moesten een aantal straten verlegd worden of verdwijnen zoals de weg van de kerk van Beersel naar Drogenbos, de zogenaamde "Bovenstraat".

Hoewel Drogenbos steeds klein van omvang was, 124 inwoners in 1693, had het een meier en een schepenbank met volledige jurisdictie. Zij pasten het recht van Ukkel toe en gingen ten hoofde in Brussel. Op bestuurlijk vlak behoorde Drogenbos tot de hoofdmeierij Rode in het kwartier van Brussel. In 1795, onder Frans bewind, vervingen negen departementen de bestaande provinciën van de Nederlanden waarbij Drogenbos ondergebracht werd in het departement van de Dijle, kanton Ukkel. Vanaf 1798 werd het een zelfstandige gemeente, voorheen niet alleen territoriaal, maar ook parochiaal afhankelijk van Ukkel.

Op de Ferrariskaart van 1771-1777 vertoont het landschap van Drogenbos een eenvoudige structuur. Het grondgebied was immers nagenoeg volledig ingenomen door de zogenaamde Zenne-meersen, moerassige weiden die zich uitstrekten langs de oevers van de Zenne. Bos was zo goed als afwezig met uitzondering van een kleine strook ten zuiden van de dorpskern en ook akkergrond kwam slechts sporadisch voor. De geringe bebouwing was geconcentreerd in de nabijheid van de kerk. Het kerngebied van het latere domein Calmeyn was op dat ogenblik beboomd en onbebouwd; een dreef in het verlengde van de huidige Steenweg op Drogenbos doorsneed het gebied van oost naar west. Op de Zenne verkeerden twee houten bruggen de overgang. Tot het einde van het ancien régime was er te Drogenbos slechts beperkte landbouw; de voornaamste bezigheid bestond uit veeteelt en dan voornamelijk gericht op schapen in de talrijk aanwezige beemden; daarnaast was er wel enige fruit- en hopteelt en wijnbouw. Dat er geen spoor is van grote hoeven werd bepaald door het beperkte landbouwareaal.

Parallel aan de nabijheid en de ontwikkeling van Brussel als hoofdstad en de industriële omwenteling in de eerste helft van de negentiende eeuw met de vestiging van belangrijke nijverheidsbedrijven, groeide ook het belang van Drogenbos en nam de bevolking toe. Zo waren er 470 inwoners in 1837 en in 1935 al 3322. Belangrijk in deze context waren de aanleg van het kanaal Brussel-Charleroi, de spoorlijn Brussel-Bergen en later ook nog de E19. Al in 1570 bestonden er plannen voor de aanleg van een kanaal van Brussel naar Charleroi; de uitvoering werd maar gestart onder het Hollandse Bewind en de eigenlijke werkzaamheden duurden van 1827 tot 1832. De Zennevallei werd verder ontsloten door de spoorlijn Brussel-Bergen die werd aangelegd vanaf 1838 en ingehuldigd op 17 mei 1840. Aan de hand van de Vander Maelenkaart krijgen we een duidelijk beeld van het negentiende-eeuwse Drogenbos. De natte weiden beslaan nog steeds het grootste deel van het grondgebied maar het landschap is aangevuld met ingrijpende infrastructuurwerken als kanaal en spoorweg, de basiselementen voor de latere ontwikkeling. Twee kleine kernen, één in de Zennebocht (de latere papierfabriek Catala) en één in de omgeving van de Mastellebrug over de Zenne, vormen de aanzet tot de latere industrialisering. Het strookje bos, aanwezig op de Ferrariskaart bleef behouden. Domein Calmeyn is met uitzondering van de twee wachthuisjes aan de Grote Baan nog steeds onbebouwd. De voornaamste bebouwing is nog steeds geconcentreerd rondom de kerk. In de loop van de tweede helft van de negentiende en de twintigste eeuw zullen een aantal grote bedrijven zich vestigen in het noordelijke, tot dan toe vrij landelijke deel van de gemeente in de nabijheid van het kanaal, de Zenne en de spoorlijn. Vooral de zone tussen de Zenne en het kanaal wordt gevisieerd; de weiden langs de Zenne worden geleidelijk ingepalmd en ook de akkergrond verdwijnt. In het bijzonder de chemische nijverheid en de metaalbewerking zullen zeer belangrijk worden. In het zuidelijke deel van de gemeente neemt de bebouwing toe langs de wegen. Na de Eerste Wereldoorlog worden belangrijke verkavelingen doorgevoerd, onder meer in de omgeving Kerkstraat, Oude Molenstraat en Jozef Rodtsstraat: nieuwe straten worden aangelegd, onmiddellijk gevolgd door bebouwing. In de jaren 1960 ondergaat de gemeente een nieuwe beeldbepalende transformatie door de aanleg van de E 19, die de gemeente tweemaal doorsnijdt en op het grondgebied twee afritten vertoont die een belangrijk deel van het toch al beperkte grondoppervlak in beslag nemen.

De verstedelijkte dorpskern wordt gedomineerd door domein Calmeyn met het hoger gelegen neoclassicistische kasteel en aan de voet van de verhevenheid de gotische Sint-Niklaaskerk en het oude kasteel, thans gemeentehuis. Het uitgestrekte park rondom het kasteel vormt op vandaag nagenoeg de enige groene ruimte en er is slechts één hoofdstraat, in het bijzonder de Grote Baan die het centrum doorkruist van aan de grens met Linkebeek in het zuiden tot aan de snelweg Brussel-Charleroi. De bebouwing vormt een relatief gesloten geheel. Zeker te vermelden is de nadrukkelijk aanwezige arbeidershuisvesting uit het interbellum; dit verschijnsel is te verklaren door de gunstige werkgelegenheid verschaft door de aanwezige industrie in het noordelijke deel.

Specifiek voor de Grote Baan vinden we dat het de oude verbindingssbaan tussen Ukkel Calevoet en Ruisbroek, is thans de hoofdstraat die het centrum doorkruist van aan de grens met Linkebeek in het zuiden tot aan de snelweg Brussel-Charleroi. Vroeger van aan de kerk tot aan de Nieuwstraat 'de Dreef' genoemd en langsheen het domein Calmeyn afgezoomd met olmen. Volgens oude prentkaarten lag voorheen tegenover de kerk, rechts palend aan het huidige nummer 295, het "pensionnat Saint-Joseph" in gebruik als gemeentehuis vanaf 1913 tot 1969. Thans zeer drukke transitbaan die het centrum nagenoeg halveert en aan de linkzijdige gemarkeerd wordt door een trambedding afgelijnd door een beukenhaag en leilinden. Gevarieerde lintbebouwing voornamelijk uit de tweede helft van de negentiende en de twintigste eeuw. Beeldbepalend aan de westzijde zijn het uitgestrekte domein Calmeyn, een belangrijk groen element in het overigens sterk verstedelijkte centrum, verderop het beschermde gemeentehuis (nummer 222), in oorsprong het oude kasteel en de aanpalende, gotische Sint-Niklaaskerk oorspronkelijk met omringend kerkhof, thans heraangelegd met groenaanplantingen. Buiten het eigenlijke centrum inplanting van de papierfabriek Catala, nummer 302, met deels buiten gebruik gestelde bedrijfsgebouwen waarvan de afbraak aan de gang was op het ogenblik van de inventarisatie. In de beschermde dorpsheuve, nummer 379, leefde en werkte de vermaarde kunstschilder Felix De Boeck, terwijl in nummer 96 landschap- en decoratieschilder Paul Vandebroek verbleef van 1925 tot 1927, zie gevelplaat. Het begin van de oostelijke straatzijde vertoont een vrij homogene arbeidershuisvesting, zij het vaak met vernieuwd parement, uit de negentiende en de twintigste eeuw, zoals de nummers 9-17, vijf karakteristieke arbeiderswoningen in repeterend schema; deze gedeeltelijk aangepaste enkelhuisjes, tellen anderhalve bouwlaag en werden kadastraal geregistreerd in 1849. Hier en daar nog iets ruimere negentiende-eeuwse dorpswoningen zoals de nummers 217-219: gekoppelde enkelhuizen met gecementeerde lijstgevels in spiegelbeeldschema, kadastraal ingetekend in 1883. In het centrum resten een aantal gegroepeerde rijhuizen uit het begin van de twintigste eeuw met karakteristieke verwerking van licht gekleurde baksteen voor muurbanden en rollagen, zoals de nummers 315-321, kadastraal geregistreerd in 1912.

Voor de iets ten Z gelegen woning Grote Baan 243 vinden we dat het een vrijstaande woning is in nieuwe zakelijkheid, kadastraal geregistreerd in 1932. Typische constructie opgetrokken uit gele baksteen, twee traveeën en verspringende volumes van twee à drie bouwlagen onder plat dak. Strak uitgewerkte lijstgevels geopend door rechthoekige muuropeningen met vernieuwd schrijnwerk; karakteristiek voorkomen van luifels en balkons.

3.0 Grondonderzoek

In het kader van het verkennd bodemonderzoek werden ter hoogte van het onderzoeksterrein werden een 28-tal boringen uitgevoerd met een diepte van ca 3m00. Deze boringen werden uitgevoerd d.m.v. een ramgutsboring waardoor het mogelijk is een ongeroerde beeld te verkrijgen van de laagopbouw van de ondergrond.

Hierbij situeren de boringen zich als volgt :

Zone C : geen boringen . Ter hoogte van deze zone is een bestaande bebouwing aanwezig

Zone DEF : Boringen B21 t/m B26. Ter hoogte van deze zone is eveneens een bebouwing aanwezig. De boringen B21 t/m 25 werden uitgevoerd ten N van de bestaande bebouwing. De boring B25 situeert zich ten O en de boring B26 ten ZW.

Zone B : Boringen B5 t/m B9. Deze zone is momenteel bebost

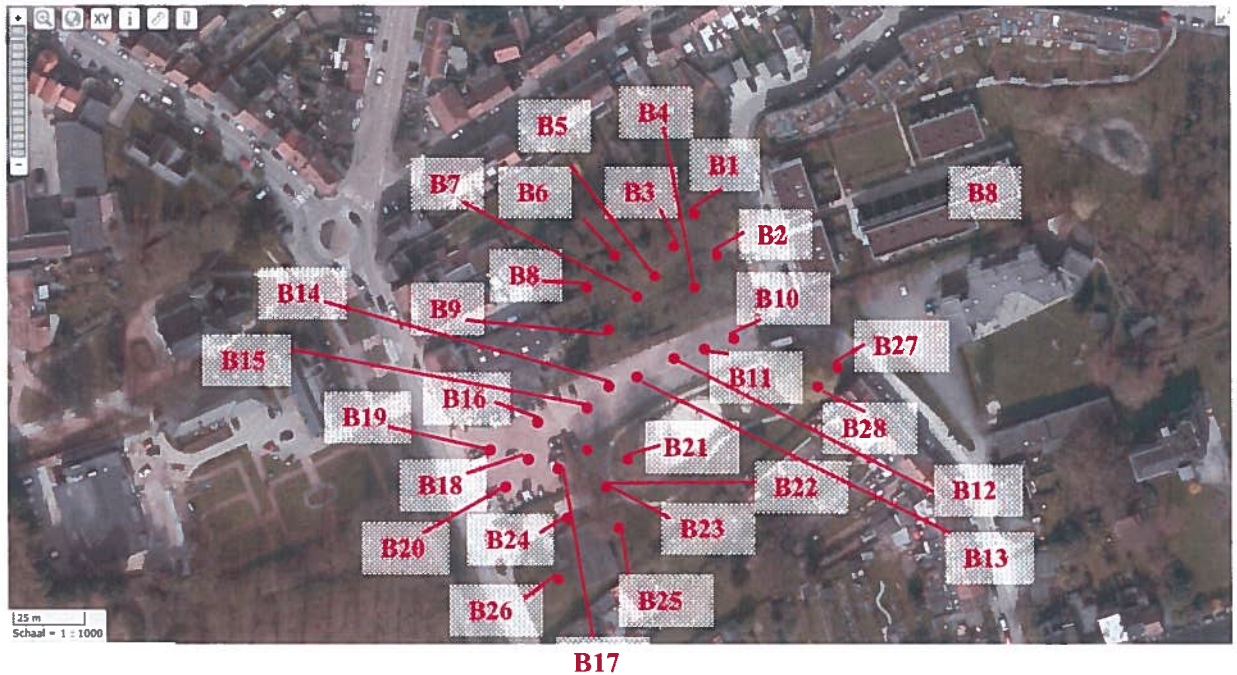
Zone A : Boringen B1 t/m B4. Deze zone is bebost

Zone H : Boringen B27-B28. Deze zone is momenteel braakliggend

Plein t.h.v. Grote Baan : Boringen B16 t/m B20. Hier is steenpuinverharding aanwezig.

Weg in verlengde van plein naar Driekoningenstraat : Boringen B10 t/m B15.

Hier is een asfaltverharding aanwezig

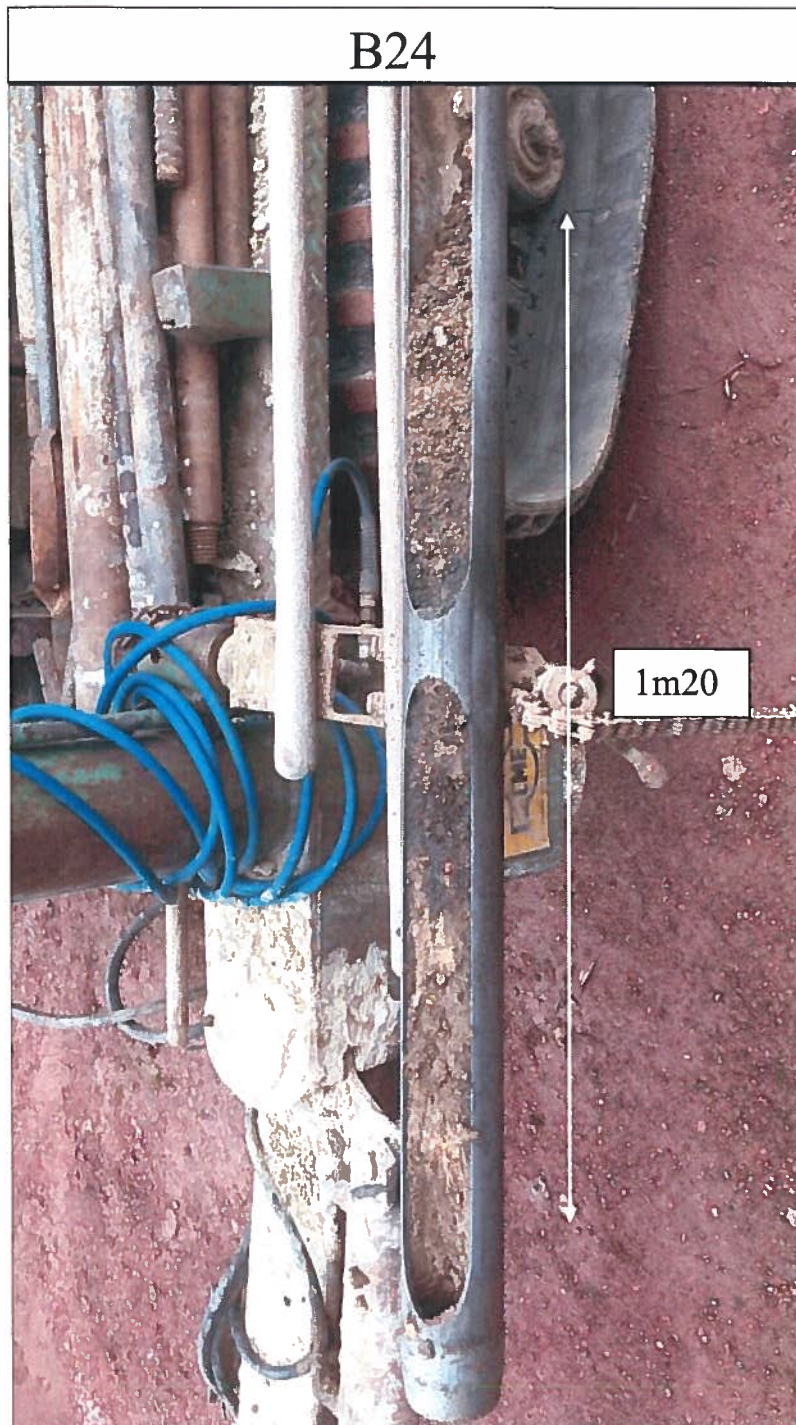

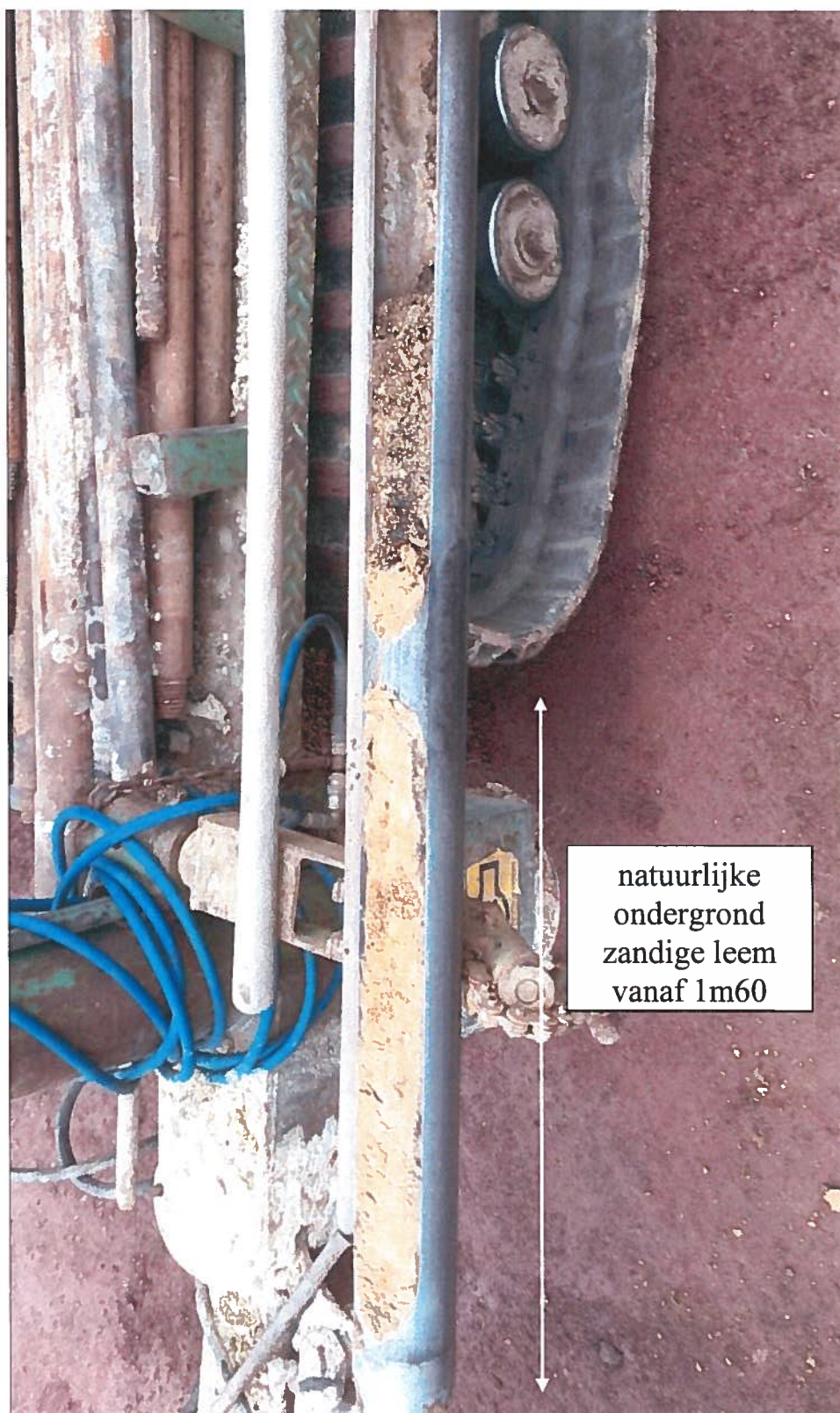
B17

Zone DEF : Boringen B21 t/m B26

In functie van de nieuwbouw dient er afgegraven tot een variabele diepte van 1m00 tot 3m00. De bestaande bebouwing dient verwijderd te worden. Hierdoor zal de ondergrond sterk verstoord worden.

Uit de uitgevoerde boringen rond het gebouw blijkt dat we onder een 20cm dikke teelaardelaag tot een diepte van 1m60 geroerde grond aantreffen. Een middelmatig fijne zand is verstoord door de aanwezigheid van puin. Dit wijst er op dat het terrein reeds vergraven werd in het verleden. Vanaf een diepte van 1m60 vinden we een geelbruine, lemige zand tot zandige leem die aangeduid kan worden als de natuurlijke ondergrond.

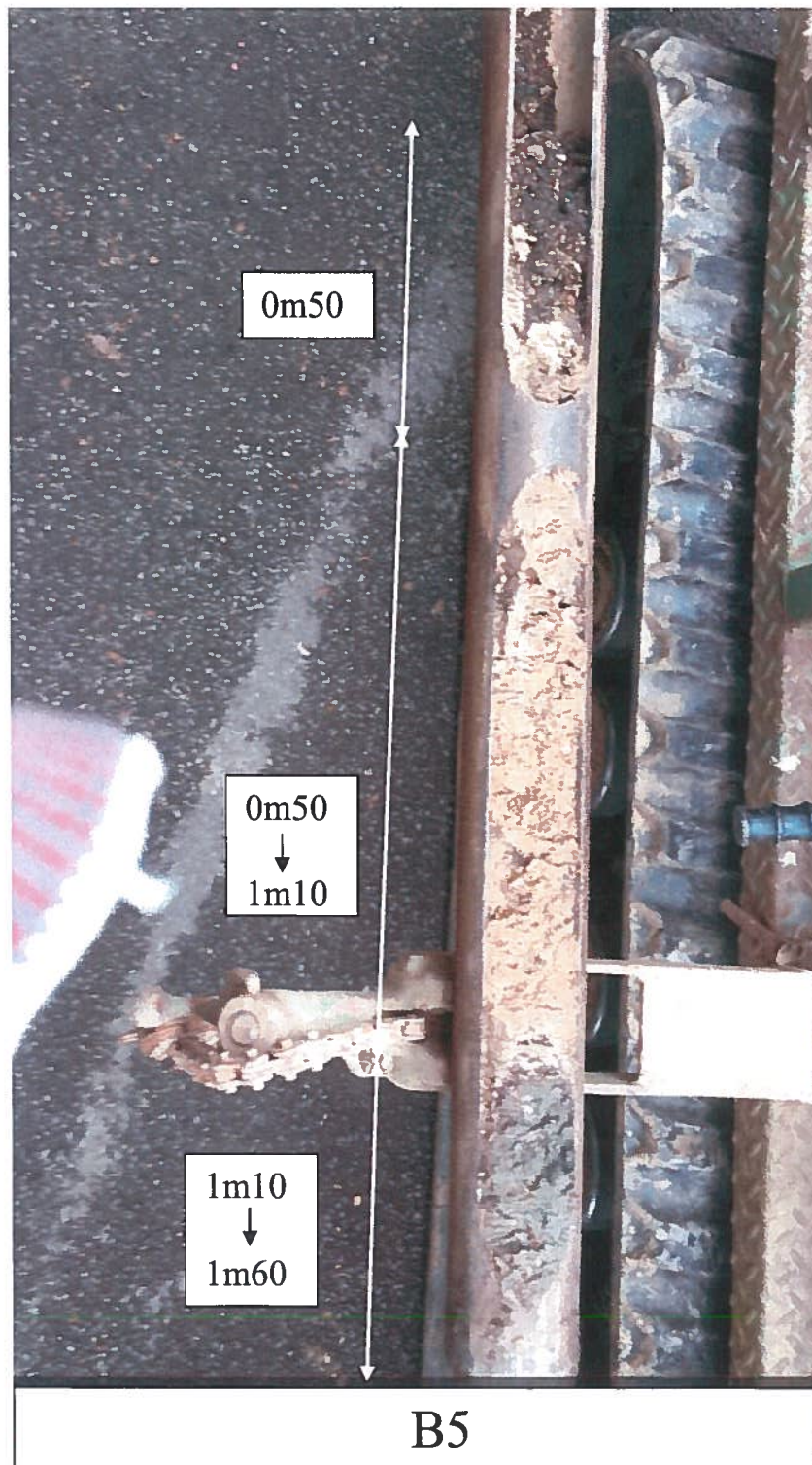

Zone A : Boringen B1 t/m B4 en Zone B : Boringen B5 t/m B9

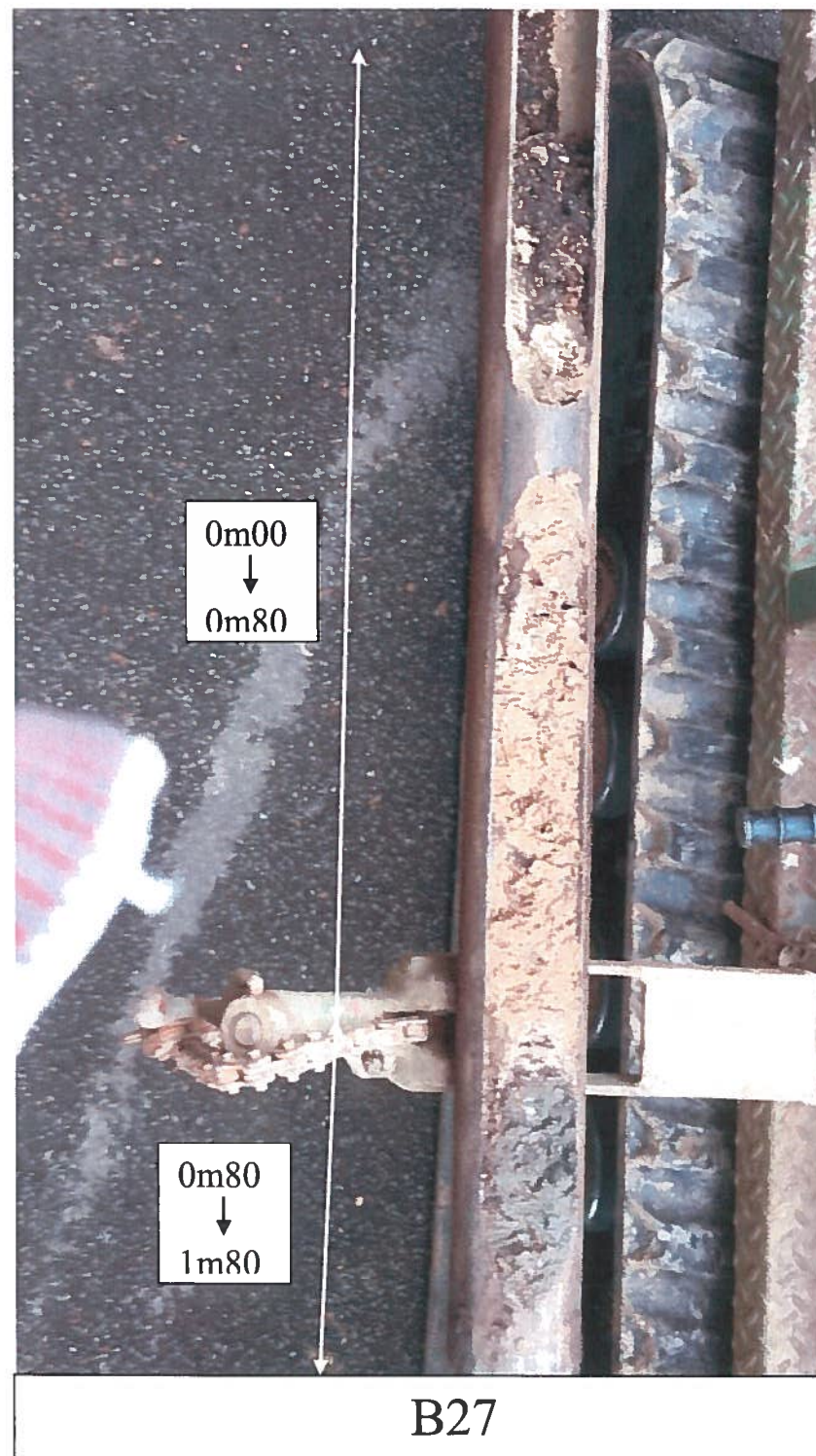
In functie van de nieuwbouw en de constructie van een ondergrondse parakeergarage dient hier afgegraven tot een diepte van 3m00 onder maaiveld.

Ter hoogte van het maaiveld is de ondergrond sterk verstoord door de aanwezigheid van puin. Deze puin wordt aangetroffen tot een diepte van ca 0m50. Onderliggend vinden we tot een diepte van 1m10 een geelbruine zand. Deze zand heeft geen natuurlijke oorsprong en werd aangevuld. Onderliggend vinden we tussen 1m10 en 1m50 opnieuw een verstoorde zone. Vanaf 1m50 treffen we de natuurlijke ondergrond aan bestaande uit een geelbruine lemige zand tot zandige leem. Ook hier blijkt uit de boringen dat het terrein reeds vergraven werd tot een diepte van 1m50

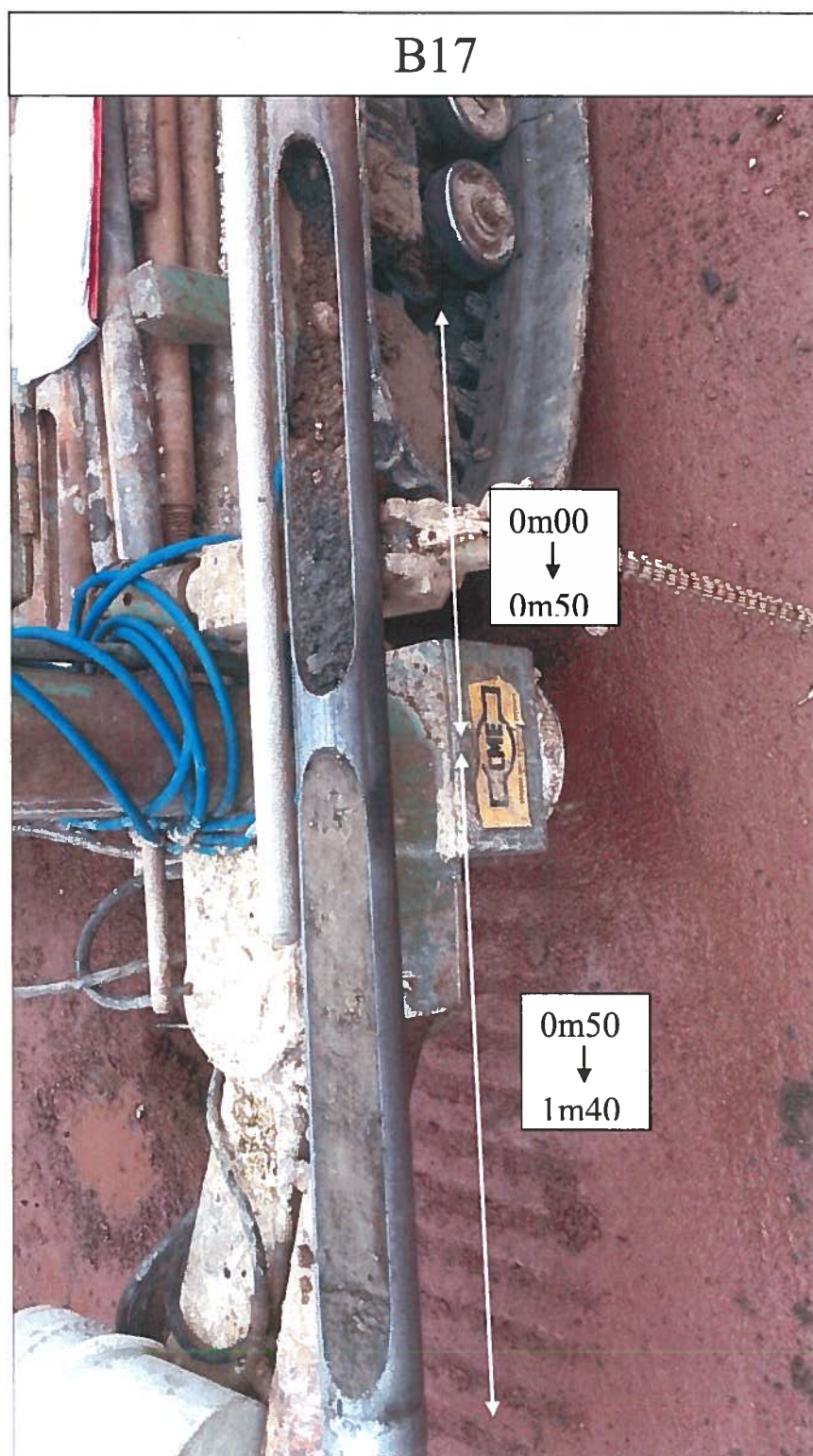
Zone H : Boringen B27-B28

In functie van de nieuwbouw dient hier afgegraven tot een diepte van ca 1m00 onder maaiveld. Onder een 0m20 dikke zandige teelaardelaag vinden we tot een diepte van 0m80 en zwartbruine tot bruingele lemige zand. Vanaf 0m80 tot 1m80 vinden we een sterk puinhoudende grond. Vanaf 1m80 tot 3m00 treffen we de natuurlijke ondergrond aan bestaande uit een geelbruine lemige zand tot zandige leem. Ook hier blijkt dus dat het terrein volledig vergraven werd tot een diepte van 1m80. Vermoedelijk was in deze zone in het verleden een woning aanwezig wat verklaard waarom de ondergrond tot een diepte van 1m80 verstoord is.

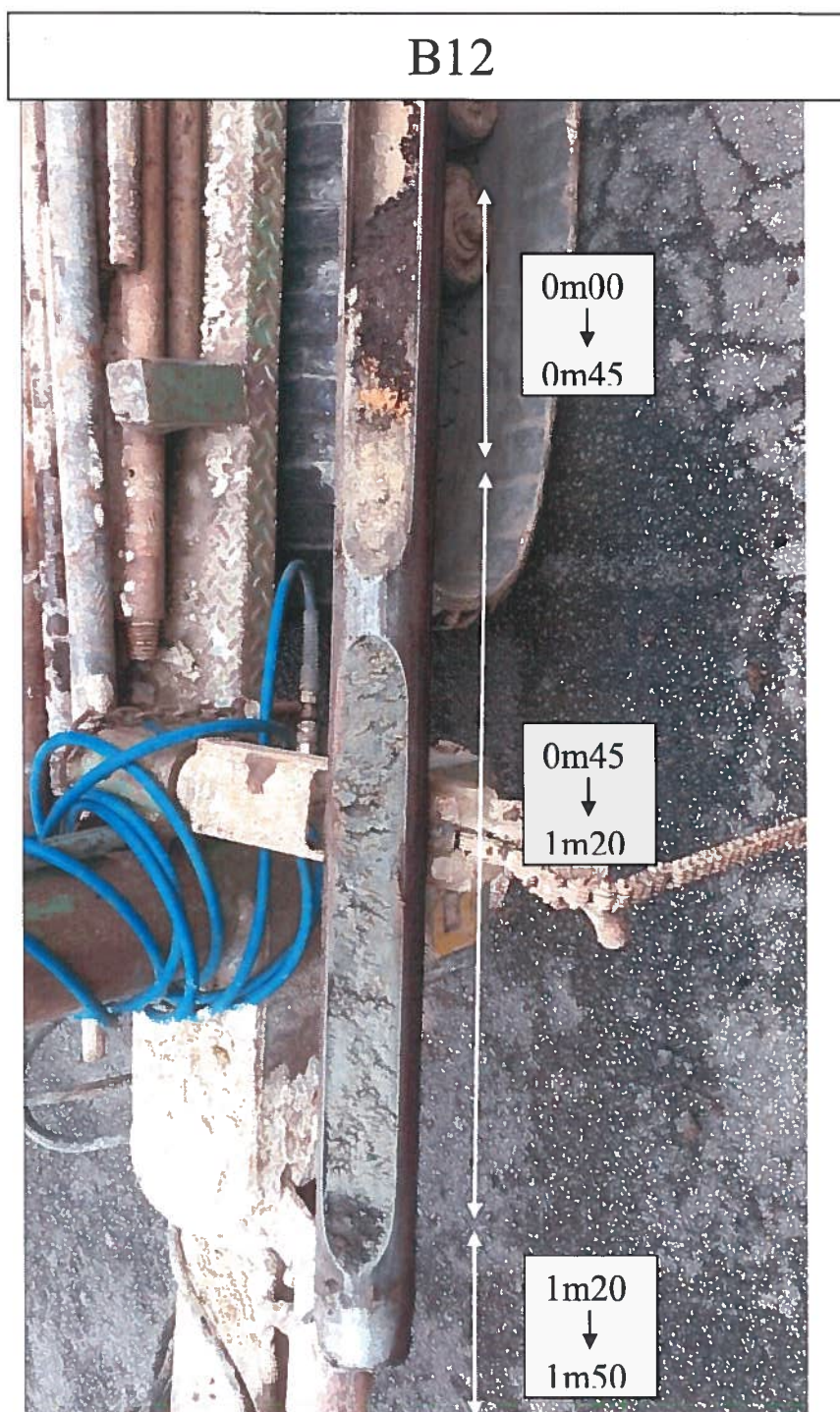
Plein aan Grote Baan : Boringen B16 t/m B20

In functie van een nieuwe bestrating dient hier afgegraven tot een diepte van ca 1m00 onder maaiveld. Onder een 0m15 dikke steenslagverharding treffen we tot een diepte van 0m50 een zandhoudende baksteenpuinlaag. Vanaf 0m50 tot 1m40 vinden we een grijsgroene, kleihoudende zand. Vervolgens vinden we tussen 1m40 en 1m70 een zwartbruine zandige teelaardelaag. Van 1m20 vinden we een geelbruine lemige zand. Op basis van bovenstaande blijkt dat tot een diepte van 1m40 overeenkomend met de maximum diepte van afgraving het terrein werd aangevuld.

Weg in verlengde van plein : Boringen B10 t/m B15

In functie van een nieuwe bestrating dient hier afgegraven tot een diepte van ca 1m00 onder maaiveld. Onder een 0m08 dikke asfaltverharding treffen we tot een diepte van 0m45 een gebroken steenslagpuin aan. Vervolgens vinden we tot een diepte van 0m90 een grijs-groene, kleihoudende zand. Vanaf 1m20 tot 1m50 vinden we een zwartbruine zandige teelaardelaag en onderliggend vanaf 1m50 de natuurlijke ondergrond bestaande uit een geelbruine lemige zand tot zandige leem. Ook hier blijkt dus dat het terrein aan-/opgevuld werd tot een diepte van 0m90 overeenkomend met de maximumdiepte van afgraving.

4.0 Besluit

In het kader van een archeologische studie ter hoogte van de werf PPS Drogenbos, Grote Baan te Drogenbos werd een verkennend bodemonderzoek uitgevoerd ter hoogte van de verschillende bouwzones. Hierbij kunnen we een onderscheid maken tussen een 7-tal zones, respectievelijk een 2-tal zones waar reeds een bebouwing aanwezig is die afgebroken zal worden en waar uitgegraven wordt tot een diepte van 3m00, een 2-tal zones gelegen in een bebost gebied waar uitgegraven wordt tot een diepte van 3m00, 1 zone gelegen ter hoogte van de Drijkoningenstraat waar uitgegraven wordt tot een diepte van maximaal 1m00 en tenslotte een 2-tal zones ter hoogte van het huidige plein en de huidige weg tussen de Grote Baan en de Drijkoningenstraat waar eveneens afgegraven wordt tot een maximumdiepte van 1m00.

In totaal werden een 28-tal verkenningsboringen uitgevoerd over deze 7 zones met een diepte van 3m00. Deze boringen werden uitgevoerd d.m.v. ene ramgutsboormethode waardoor een ongeroerd beeld bekomen wordt van de laagopbouw van de ondergrond.

Uit de boringen kunnen we besluiten dat de ondergrond

- ° hetzij sterk verstoord is door de aanwezigheid van puin tot een diepte van 1m50 à 1m80 waar ontgraven wordt tot een diepte van 3m00. Bij de afbraak van de bestaande bebouwing zullen bovendien dezes zones bijkomend verstoord worden
- ° hetzij de natuurlijke ondergrond aan-/opgevuld werd tot een diepte van 1m20 à 1m40 overeenkomend met de maximale diepte van afgraving tot een diepte van 1m00.

We dienen dan ook te besluiten dat ter hoogte van het onderzoeksterrein nergens een ongeroerde bodem werd aangetroffen tot een diepte van voorziene ontgraving waardoor de kans op het aantreffen van sporen van vroegere bewoning en/of artefacten weinig waarschijnlijk is.

D. De Coster
VDC Milieu bvba

20 november 2017